

În numele Comisiei Europene
Direcția Generală pentru
Angajarea Forței de Muncă,
Probleme Sociale și Incluziune

Gesellschaft für
Versicherungswissenschaft
und -gestaltung e.V.

Impactul social al emigrației și al migrației rural-urbane în Europa Centrală și de Est

Sumar executiv

Moldova

Aprilie 2012

Autori: **Maria Vremiș**
Natalia Vladicescu

Nici Comisia Europeană, nici oricare altă persoană care activează în numele Comisiei nu poartă răspundere pentru utilizarea informației incluse în prezenta publicație.

Moldova este o țară mică afectată într-o mare măsură de migrația externă, în care economia în declin a păstrat tendința de emigrare la un nivel înalt. După declararea independenței de Uniunea Sovietică în 1991, anii următori au fost marcați de criza economică și scăderea nivelului de producție care în decursul unei decade s-a redus cu mai mult de 65%; astfel, în anul 1999, aproximativ 73% din populație trăia în sărăcie. Economia țării și-a reluat ritmurile de creștere din 2000, însă rata de angajare în câmpul muncii a continuat să scadă, astfel în anul 2010, doar circa 38% din populație era angajată în câmpul muncii. Lipsa locurilor de muncă și salariile mici au impulsat o mare parte din populația activă - conform unor estimări circa o treime din această categorie demografică - să-și caute un loc de muncă peste hotare.

În Moldova, de la declararea independenței, emigrația s-a realizat în câteva etape. A doua jumătate a anilor 1990 a fost marcată de fluxuri semnificative de migranți atât legali cât și ilegali. Ca urmare a reglementărilor introduse de către țările gazdă la începutul anilor 2000 migrația sezonieră a forței de muncă a căpătat dinamism, fluxurile de emigranți fiind orientate preponderent spre Rusia și Italia. Legalizarea a contribuit la o creștere semnificativă a numărului de migranți în a doua jumătate a anilor 2000. Circa două treimi din emigranți sunt bărbați, dar alegerea țării de destinație denotă o distribuție semnificativă în funcție de gen. Bărbații se orientează mai mult spre țările din Comunitatea Statelor Independente (CSI), în special, spre Rusia, unde sunt angajați în domeniul construcțiilor (74% din bărbații migranți lucrează în acest sector). Femeile optează mai mult pentru destinația Uniunea Europeană (UE), în special, pentru Italia - studiile efectuate relevă faptul că migranții orientați spre UE sunt preponderent femei, sunt mai bine instruiți și depășesc vârsta medie a migranților. Mai mult de jumătate din femeile migrante lucrează în servicii prestate gospodăriilor casnice, cum ar fi menaj sau îngrijirea bătrânilor. O pondere relativ mare de emigranții sunt originari din zonele rurale. De asemenea Regiunea de Sud a Republicii Moldova este mai afectată de migrația externă, fiind concomitent și cea mai săracă și mai defavorizată regiune a țării.

Din 1995 în Moldova nu există evidență cu privire la migrația internă; datele disponibile referitoare la perioada anterioară și recensământul populației desfășurat mai târziu indică preponderent un flux rural-urban, orientat, în special, spre cele mai mari orașe din țară (Chișinău și Bălți), contribuind la reducerea permanentă a populației (active) din mediul rural.

Remitențele au un impact semnificativ asupra bunăstării populației Moldovei, sporind accesul beneficiarilor la astfel de servicii cum sunt educația și asistența medicală, și contribuind la creșterea economică a țării bazată pe consum. Deși volumul remitențelor a scăzut nesemnificativ în perioada crizei economice globale, în anul 2008 acestea au atins nivelul maxim, constituind 38,3% din PIB Moldovei. Pe de altă parte, aceste fluxuri financiare au contribuit în același timp la creșterea inegalității sociale dintre gospodăriile casnice beneficiare de remitențe și cele care nu au rude plecate la muncă peste hotare. Remitențele sunt utilizate preponderent pentru consum, cel mai frecvent pentru procurarea locuințelor, foarte rar constituind o sursă pentru investiții. Totuși, aproximativ 15% din migranți au contribuit la realizarea unor proiecte la nivel comunitar, cum ar fi reparația clădirilor publice, în pofida absenței unor căi instituționale pentru astfel de activități.

Migrația forței de muncă a diminuat presiunea asupra pieței muncii, contribuind semnificativ la reducerea ratei șomajului în Moldova. Astfel, rata șomajului a scăzut de la 8,5% în anul 2000 până la 4% în 2008, iar în anul 2010 s-a majorat din nou la 7,4%, inclusiv din cauza efectelor crizei economice. De asemenea emigrația a contribuit la deteriorarea semnificativă a capitalului uman, deoarece persoanele instruite din sectoarele cheie au identificat posibilități de angajare peste hotare, adesea, pentru munci necalificate. Insuficiența forței de muncă s-a resimțit în deosebi în sectorul agricol și în construcții, fiind în același timp afectate domeniile ocrotirea sănătății și învățământul (deși acest fapt parțial se datorează și schimbărilor de carieră), preponderent au fost afectate zonele rurale. Din perspectiva demografică, migrația internă și externă a afectat cel mai profund satele mici, acestea fiind supuse depopulării semnificative și îmbătrânirii. Emigranții nu contribuie la sistemul de asigurări sociale din Moldova, sporind în acest mod povara asupra populației active din țară. Mai mult decât atât, lipsa unor acorduri bilaterale privind securitate socială cu cele mai

importante țări-gazdă (în special, cu Italia, deși actualmente, astfel de acorduri sunt în proces de negociere), corelate cu frecvența migrației ilegale din ultimele două decenii îi privează pe mai mulți emigranți de accesul la protecție socială, în special la pensia pentru limita de vârstă și îi plasează în posibili dependenți de asistența socială la întoarcere. Mulți dintre migranții aflați peste hotare n-au asigurare medicală sau acces la serviciile medicale, iar reîntoarcerea lor, de obicei ca persoane în etate deja, cu necesitate frecventă de îngrijire, plasează presiune adițională asupra sistemului de asigurare medicală și asistență socială din Moldova.

Relațiile familiale sunt puternic afectate de emigrație; astfel, fiecare a cincea familie cu copii are cel puțin un membru de familie plecat la muncă peste hotare. Copiii sunt afectați emoțional și psihologic de plecarea părinților, în special de plecarea mamei. Statutul nutrițional al copiilor este mai slab și reușită școlară mai joasă comparativ cu perioada în care erau împreună cu părinții, fiind expuși unui risc mai sporit în ceea ce privește conflictul eventual cu legea, și sunt mai vulnerabili în raport cu influența negativă a grupurilor marginale. Bunăstarea persoanelor în etate este, la fel, subminată, deoarece ei sunt privați de îngrijirea din partea copiilor lor, fiind adesea responsabili de grija nepoților, părinții cărora sunt plecați la muncă peste hotare. Deseori bărbații ai căror soții sunt plecate la muncă peste hotare, nu-și pot asuma obligațiile familiale ale parteneriei de viață, iar o bună parte din ei fac abuz de alcool.

Politicile migraționale din Moldova au fost impulsionate de problemele demografice și sociale asociate și cu fluxurile semnificative de emigranți, fiind de asemenea determinate de presiunile exercitate de către organismele internaționale. În anul 2008 a fost inițiat un acord important cu UE sub formatul Parteneriatului de mobilitate UE-Moldova. Acest acord are drept scop promovarea migrației legale și combaterea fluxurilor ilegale, proiectele finanțate de UE se axează pe monitorizarea și analiza profilului migrațional, susținând comunitățile de migranți de peste hotare, asigurând asistență în lansarea afacerilor și realizarea investițiilor pentru migranți și rudele acestora și susținerea întoarcerii migranților (absolvenți) moldoveni acasă. Alte programe, adesea orientate spre zonele rurale, au avut drept grupuri țintă copiii lăsați fără îngrijire părintească și bătrânii rămași singuri din cauza migrării rudelor. Au fost depuse unele eforturi în vederea direcționării remitențelor spre investiții, cu toate acestea, mijloacele financiare respective sunt în continuare utilizate preponderent pentru cheltuieli de consum. Negocierile de liberalizare a regimului de vize cu UE fac parte din eforturile de încurajare a migrației circulare. Cu toate acestea, politicile guvernamentale elaborate pentru stimularea muncitorii migranții să se întoarcă acasă încă n-au un caracter atractiv din cauza instabilității politice din țară, a neîncrederii în instituțiile publice și a infrastructurii subdezvoltate.

Politicile ulterioare ar trebui să se axeze pe minimizarea efectelor negative ale migrației și sporirea efectelor pozitive atât pentru Moldova, cât și pentru țările-gazdă. În Moldova, eforturile ar trebui consolidate asupra dezvoltării abilităților antreprenoriale și creării unui mediu favorabil pentru dezvoltarea business-ului mic și mijlociu, în special, în zonele rurale. Politicile ar trebui orientate în continuare spre atragerea, motivarea și menținerea persoanelor supercalificate și calificate, în special în învățământ și ocrotirea sănătății, care actualmente se confruntă cu diminuarea semnificativă a specialiștilor de profil, iar vârsta medie a angajaților existenți este înaintată. Toate categoriile vulnerabile afectate de migrație necesită un acces mai mare la un spectru de servicii de suport, cum ar fi consilierea psihologică, asistența medicală și juridică. Sub aspect extern, liberalizarea regimului de vize cu UE va contribui la promovarea migrației circulare, diminuând ponderea migrației neregulamentare. Încheierea acordurilor bilaterale privind forța de muncă și securitatea socială între Moldova și țările-gazdă, prin atragerea migranților în angajarea legală și de asemenea includerea în rețeaua instituțiilor de securitate socială va contribui la reducerea barierelor din calea migrației circulare.